

Postbus 29703 | 2502 LS The Hague

Actualisatie schadeposten bij verbod van houden pelsdieren

Hennie van der Veen en Willy Baltussen (LEI Wageningen UR)
2 december 2012

Inleiding

In deze korte notitie zal antwoord worden gegeven op de volgende vragen:

1. actualisatie van de schade in inkomen en pensioen bij de primaire sector;
2. de schade in de keten;
3. schade bij het binnen de tien-jaarstermijn wegvallen van de sector.

We willen nadrukkelijk aangeven dat deze berekeningen betrekking hebben op de *economische schade*. Over de hoogte van eventuele schadevergoedingen wordt geen uitspraak gedaan.

Actualisatie van de schade in inkomen en pensioen bij de primaire nertsenhouders

Schadepost	2008	2012
Inkomensschade	465 miljoen euro	651 miljoen euro
Vermogensschade	Aflopemd van 39 tot 58 miljoen in 2018 naar 20 tot 31 miljoen euro in 2023	20-31 miljoen euro in 2023 (niet geactualiseerd ¹)
Sloopkosten	60.000 euro per locatie Totaal 13 miljoen euro	60.000 euro per locatie: Totaal 13 miljoen euro (niet geactualiseerd ²)
Totaal bij overgangstermijn van 10 jaar	In 2023: 509 miljoen euro	In 2023: 695 miljoen euro
Pensioenschade	755.000 euro bij overdracht binnen de familie 2,6 miljoen euro per ondernemer bij verkoop op de vrije markt. 43 ondernemers die dit raakt (ouder dan 55 jaar)	3,4 miljoen euro bij overdracht binnen de familie 8,2 miljoen euro per ondernemer bij verkoop op de vrije markt. 40 ondernemers die dit raakt (ouder dan 55 jaar)

¹ De vermogensschade zal toegenomen zijn. Door de sterke toename van het aantal moederdieren zal er extra geïnvesteerd zijn. Deze activa zullen aan het einde van de overgangstermijn nog niet geheel economisch afgeschreven zijn. De precieze omvang van de vermogensschade is niet bekend.

² De sloopkosten zullen wel toegenomen zijn, door de sterke toename van het aantal moederdieren zijn er extra stallen gebouwd.

Markt en Ketens

DATUM
3 december 2012

ONDERWERP
Notitie Pelsdieren

ONS KENMERK
bdo/M&K/WB/20121203

POSTADRES
Postbus 29703
2502 LS The Hague

BEZOEKADRES
Alexanderveld 5
2585 DB The Hague, The Netherlands

INTERNET
www.wageningenUR.nl/lei

KvK NUMMER
09098104

CONTACTPERSOON
ir. W.H.M. (Willy) Baltussen

TELEFOON
+31 (0)70 33 58 171

E-MAIL
willy.baltussen@wur.nl

Wageningen UR (Wageningen University and various research institutes) is specialised in the domain of healthy food and living environment.

LEI develops economic expertise for government bodies and industry in the field of food, agriculture and the natural environment. LEI is accredited with ISO 9001.

Bij de berekening van de economische schade voor de primaire sector zijn de volgende schadeposten onderscheiden:

- *inkomensschade*: De inkomensschade wordt vastgesteld door de variabele en vaste kosten in mindering te brengen op de jaarlijkse opbrengsten. Vervolgens wordt hierop in mindering gebracht het alternatieve loon dat de ondernemer zou kunnen behalen door elders te werken en de berekende rentekosten over het geïnvesteerde vermogen (dat ook alternatieve opbrengsten zou kunnen opleveren). De aldus berekende jaarlijkse post wordt vermenigvuldigd met de bij onteigening gebruikelijke factor 10 om te komen tot een schatting voor de inkomensschade;
- *vermogensschade*: Restwaarde vaste activa (exclusief grond) na een overgangstermijn van 10 jaar. In de overgangstermijn zal er weinig tot niets meer geïnvesteerd worden, waardoor de boekwaarde geleidelijk afneemt;
- *sloopkosten*: betreffen de kosten voor het slopen van de sheds. Hierbij zijn de eventuele opbrengsten van restmaterialen in mindering gebracht.

Gezamenlijk vormen de inkomensschade, de vermogensschade en de sloopkosten de totale economische schade voor de nertsenhoudery. Daarnaast is in de berekeningen speciale aandacht voor de groep ondernemers die tegen de pensioengerechtigde leeftijd zitten (67 jaar). Voor stoppende ondernemers is de waardeontwikkeling van het bedrijf een belangrijk onderdeel van de pensioenvoorziening. Door de nertsenhoudery op een termijn van 10 jaar te verbieden, zal de waarde van de bedrijven verminderen. Deze vermindering is enerzijds het gevolg van het feit dat de materiële activa in waarde zullen verminderen. Anderzijds heeft de vergunning om nertsen te fokken een immateriële waarde: hiermee kan in de toekomst immers een inkomen behaald worden. Gezien de hoge winsten die in de sector behaald worden, vertegenwoordigt dit recht (een immaterieel actief) een grote marktwaarde. Door de stijging van de gemiddelde pelsprijs en de gemiddelde bedrijfsomvang stijgen de te verwachten inkomens en daardoor stijgt ook het immateriële recht zeer fors. Ondernemers die in de overgangstermijn van 10 jaar pensioneren verliezen een deel van de waarde van het bedrijf (inclusief het immateriële recht) die voor de pensioenvoorziening gebruikt zou kunnen worden.

Om de hoogte van de vermogensschade te berekenen worden 3 scenario's vergeleken: stoppen na de overgangstermijn, overdracht aan een bedrijfsopvolger binnen de familie en verkoop op de markt. De berekening van de waarde van het economisch recht (is niet per definitie ook een juridisch recht) van produceren is gebaseerd op het bedrag dat jaarlijks additioneel verdiend wordt boven de vergoeding van de inzet van alle middelen (inclusief eigen arbeid en kapitaal). Dat wil zeggen dat de bedrijfswinst wordt verminderd met de waarde van de inzet van de eigen arbeid. Gezien de hoge winsten die momenteel behaald worden, is dit bedrag aanzienlijk. Dit bedrag wordt vervolgens contant gemaakt.

De pensioenschade wordt in een aantal stappen berekend.

1. Berekening van het saldo per teef

Saldo berekening

Opbrengsten pelzen	211,09
<i>Toegerekende kosten</i>	
Voer	48,40
Water en elektriciteit	1,30
Gezondheidszorg	2,90
Strooisel	1,50
Pelzen	14,58
Verzekering	0,78
Losse arbeid tijdens paartijd	2,30
PPE en destructiekosten	2,35
Berekende rente levende have	3,56
<i>Totaal toegerekende kosten</i>	77,67
Saldo per teef	133,43

DATUM
3 december 2012

ONS KENMERK
bdo/M&K/WB/20121203

PAGINA
3 van 8

2. Berekening van gemiddeld inkomen per bedrijf boven normale vergoeding inzet kapitaal en arbeid op basis van gemiddeld aantal teven bij bedrijven met een ouder bedrijfshoofd

Inkomensderving

Saldo per teef:	133,43
af : gebouwen/inventaris/ werktuigen afschrijving	20,62
af : gebouwen/inventaris en werktuigen onderhoud	8,44
af: mestafzetkosten	6,00
af kosten lidmaatschap NFE	0,24
Netto opbrengst per teef	98,13
<i>Totaal saldo o.b.v. 5.809 teven</i>	569.943
Algemene kosten	15.879
Betaalde arbeid	94.950
Rentekosten (berekend)	56.444
Netto inkomensderving	402.670
Beloning arbeid gezinsleden	53.760
Basis voor immaterieel recht	348.910

Dit immateriële recht kan oneindig lang behaald worden indien verondersteld wordt dat de opbrengsten en kosten een goede weerspiegeling vormen voor de toekomst. Door de jaarlijkse winst boven de normale vergoeding te delen door de rentevoet van 4,2% kom je op de waarde van het immateriële recht. In dit geval 8,3 miljoen euro.

3. Berekening van waarde bedrijf en overnameprijs bij voortzetten bedrijf zonder verbod

Waarde activa (50% nieuwwaarde)

Boekwaarde stal	462.658
boekwaarde inventaris	336.051
Werktuigen	156.843
Teven	388.344
Cultuurgrond	306.600
overige grond	110.000
<i>Totale waarde</i>	<i>1.760.496</i>
Schulden (indicatie t.b.v. vaste activa exclusief grond)	955.551

Binnen de familie wordt over het algemeen bij overdracht slechts 50% van de marktwaarde betaald (Flören, 2002).

Verkoopwaarde binnen familie

Waarde immaterieel recht	7.890.786
Activa	1.760.496
Totale waarde	9.651.281
Discount i.v.m. verkoop binnen familie	50%
Verkoopwaarde binnen familie	4.825.641
Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)	3.870.089
Verkoopwaarde op vrije markt	
Verkoopwaarde	9.651.281
Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)	8.695.730

4. Bepaling restwaarde bedrijf in geval van verbod

Stopzetten bedrijf na 10 jaar

Waarde activa (22% nieuwwaarde, er wordt niet meer geïnvesteerd)	
Boekwaarde stal	333.821
Boekwaarde inventaris	242.470
Werktuigen	113.167
Teven	388.344
Cultuurgrond	306.600
Overige grond	110.000
<i>Totale waarde</i>	<i>1.494.401</i>
Schulden (indicatie t.b.v. vaste activa exclusief grond)	689.457
Verkoopwaarde (exclusief stal)	1.160.581
Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)	471.124

5. *Bepaling verschil tussen situatie met en zonder verbod*

Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)- familieoverdracht	3.870.089
Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)-bij verbod	471.124
Derving bij verkoop binnen familie	3.398.966
Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)-verkoop markt	8.695.730
Netto opbrengstwaarde (na aftrek schulden)-bij verbod	471.124
Derving bij verkoop op vrije markt	8.224.606

DATUM
3 december 2012

ONS KENMERK
bdo/M&K/WB/20121203

PAGINA
5 van 8

In deze update zijn de volgende uitgangspunten van de berekeningen geactualiseerd:

- aantal nertsenbedrijven: bedroeg op 1 mei 2012 158 bedrijven versus 164 in 2008;
- het aantal aanwezige moederdieren. Dat is gestegen van 843.000 in 2008 naar 1.031.000 in 2012 (bron: CBS-Landbouwtelling 2012);
- de prijzen van de pelsen. In de actualisatie van 2008 is gerekend met 29,31 euro per pels (gemiddelde van de 5 laatste jaren). In deze actualisatie is gerekend met de gemiddelde prijs per pels van de laatste bekende 5 jaar: 38,38 euro (waarbij de opbrengstprijzen van de pelzen in seizoen 2011/2012 is gebaseerd op cijfers van de NFE). Hierbij moet vermeld worden dat in het verleden de prijzen gemiddeld tussen de 20 en 30 euro lagen en de afgelopen jaren fors zijn gestegen tot 57,40 euro in seizoen 2011/2012;
- er is gerekend met een norm van 1.500 teven per AJE op basis van KWIN³. Door de gestegen omvang van de bedrijven is dit toegenomen naar 4,4 AJE per bedrijf, waarvan 1,4 AJE uit eigen arbeid (bron: CBS-Landbouwtelling 2012) en 3,0 AJE uit vreemde (lees betaalde) arbeid;
- de saldoberekening per teef is geactualiseerd naar de meest recente cijfers uit de KWIN-veehouderij (Livestock Research 2011). Alleen door de hogere gemiddelde prijs per pels (ruim 38 euro i.p.v. 29 euro) stijgt het saldo per teef met 50 euro per jaar. Echter ook de kosten zijn gestegen waardoor het saldo in 2012 36 euro per teef per jaar hoger is dan in 2008. Bij gemiddeld 6.500 teven per bedrijf neemt het totale saldo en ook het inkomen daardoor met bijna 234.000 euro per bedrijf per jaar toe in 2012 t.o.v. 2008;
- de kosten van de stallen zijn geactualiseerd naar de meest recente KWIN. De verhouding gesloten stallen en sheds (67/33) en de verhouding gegalvaniseerde kooien en RVS kooien is niet geactualiseerd (21/79), omdat daar geen recente informatie over is.

³ Voor de benodigde arbeidsinzet wordt in de KWIN gebruik gemaakt van het kengetal VAK (volwaardige arbeidskracht). Een volwaardige arbeidskracht (vak) is opgebouwd uit de onderdelen beschikbaarheid en validiteit (en dus niet uit productiviteit). Uitgangspunt bij de berekening van het aantal vak per bedrijf is dat een ondernemer die niet invalide is en het hele jaar door beschikbaar is, als één volwaardige arbeidskracht werd beschouwd, ook als zijn arbeidsinzet beperkt blijft tot bijvoorbeeld 1.000 uur. In de landbouwtelling is dit kengetal niet beschikbaar, maar worden de arbeidsjaareenheden berekend: een arbeidsjaareenheid is gekoppeld aan personen en komt overeen met maximaal 2.000 gewerkte uren. Als iemand 1.000 uur werkt, telt hij/zij voor 0,5 AJE. Als een persoon meer dan 2.000 uur werkt, is het toch maar 1 AJE. De normatieve arbeidsinzet in de KWIN en het daadwerkelijke aantal verschillen niet alleen qua definitie. Naast de inzet van vast personeel, wordt in de KWIN nog 2,30 euro per teef ingerekend voor inzet van tijdelijk personeel tijdens de pektijden. Dat aantal is niet in de norm van 1 VAK per 1.500 teven meegenomen, maar wel in het aantal AJE's in de landbouwtelling ingerekend. Hoewel de landbouwtelling op gemiddeld 5,2 AJE per bedrijf uitkomt, rekenen wij voor arbeidskosten (afgezien van de inzet van tijdelijk personeel) 4,4 AJE in, gebaseerd op de KWIN. We kiezen hiervoor, omdat we alle normen uit de KWIN gebruiken en hierin consequent willen zijn.

De wijze waarop de diverse schadeposten anno 2012 berekend zijn is identiek aan de berekeningswijze in 2008.

De schade in de keten

In 2012 is een schatting gemaakt van de nationale omzet van geleverde goederen en diensten voor de nertsenhouderij. Dit is gedaan aan de hand van de aangekochte goederen en diensten door de nertsenbedrijven. Dergelijke berekeningen zijn in 2007 en 2008 door LEI niet uitgevoerd. In 2007 is vooral gekeken naar de betrokken werkgelegenheid in de rest van de nertsenketen.

Type goederen en diensten	Totale omzet voor nertsenhouderij (miljoenen euro)
Voer	50
Activa (jaarlijkse afschrijving)	21
Onderhoud	9
Arbeid (los en vast)	20
Pelzen	15
Overig	12
Totaal	127

De belangrijkste leveranciers voor de nertsenhouderij zijn:

- de voerleveranciers (geschatte omzet 50 miljoen euro met 89 fte aan arbeid);
- de leveranciers van de activa (stallen en inventaris, 21 miljoen euro en 9 miljoen euro onderhoud);
- vast en los personeel: de totale kosten van de vreemde arbeid op het bedrijf is geschat op 20 miljoen euro voor de sector. Het gaat dan in totaal om 596 AJE vreemde arbeid en 218 AJE aan eigen arbeid in 2012 (bron: CBS-Landbouwtelling 2012). Daarnaast betreffen de kosten voor het pelzen⁴ van de dieren 15 miljoen euro;
- de overige kosten betreffen dierenartskosten, verzekeringen, rente enzovoort.

Voor een deel van de toeleveranciers geldt dat ze sterk of geheel afhankelijk zijn van de nertsenhouderij. De NFE geeft aan dat er behalve in de voerindustrie nog ruim 76 fte werkzaam is bij bedrijven die voor hun bestaan volledig afhankelijk zijn van de nertsenhouderij. Daarnaast is er nog personeel werkzaam in pelzerijen. Dat aantal is niet precies bekend.

Het nertsenvoer wordt door 3 gespecialiseerde fabrieken geproduceerd. Deze bedrijven produceren vooral voor de nationale markt (90% van hun omzet). Verwacht kan worden dat de fabrikanten van nertsenvoer bij verbod op de nertsenhouderij geen alternatieven zullen hebben. In de omliggende landen Duitsland en België is de nertsenhouderij een kleine bedrijfstak. Aangezien de versheid van het voer essentieel is in de nertsenhouderij en de huidige voerfabrieken gespecialiseerd zijn in de productie van nertsenvoer zullen deze drie fabrieken moeten gaan sluiten bij een verbod op het houden van nertsen in Nederland.

Het nertsenvoer bestaat uit vleeskuiken- en visafval. Voor het afval zal een alternatief moeten worden gevonden. De schade voor de vleeskuiken- en vissector hangt af van wat dit alternatief aan opbrengst oplevert. Indien geen goed alternatief kan worden gevonden zal het als afval worden verbrand.

De totale omzet van toeleveranciers bedraagt 127 miljoen euro. Uitgaande van een marge van 10% is de jaarlijkse inkomensschade 13 miljoen euro. Uitgaande van

⁴ Betreft onthuiden, schrapen en drogen. De verdere verwerking valt hierbuiten.

de tienjaarstermijn die gebruikelijk is bij uitkoop bedraagt de inkomensschade dan 127 miljoen euro.

Daarbij geldt dat bij de toeleveranciers die gespecialiseerd zijn in de nertsen, er ook nog sprake zal zijn van vermogensschade, omdat de activa hun waarde verliezen. Daar is geen zicht op, maar dat zal vooral gelden voor de 3 voerfabrieken.

Ten aanzien van de verwerking van nertsenvellen zijn vooral de pelzerijen en de veilinghuizen van belang. De pels gaat via vertegenwoordigers van veilinghuizen naar de veilingen in Denemarken, Finland, Amerika, Canada. Hier vindt de pelzenverkoop plaats. Handelaren kopen de pelzen en verkopen deze weer aan bijvoorbeeld bontateliers. Nagenoeg alle pelzen gaan eerst naar het buitenland. Daar worden ze geschikt gemaakt voor verdere bewerking (onder andere geloid). Een gedeelte daarvan komt ons land weer binnen in de vorm van een jas, garnering of accessoire. De kosten voor kledingfabrikanten liggen tussen de € 80,- en € 120,- per nertsenvel. Het bont is dan al bewerkt voor gebruik in de kleding. Het precieze bedrag hangt af van de kwaliteit (bron: www.nfe.nl). De nertsen in Nederland leveren in totaal 5,7 miljoen pelzen. De totale waarde hiervan 567 miljoen euro, waarvan een deel in het buitenland gerealiseerd wordt.

Schade bij het binnen de tien-jaarstermijn wegvallen van de sector

Door de nationale wetgeving waarin opgenomen is dat na 2023 geen houderij van nertsen mag plaatsvinden in Nederland bestaat er een risico dat de productie eerder stagneert doordat:

- a. geen of minder voer geleverd wordt;
- b. andere diensten (dierenarts, banken, bouwbedrijven) niet meer geleverd worden;
- c. personeel ander werk gaat zoeken en vinden.

In de huidige situatie dient dit risico als zeer laag ingeschat te worden door enerzijds de zeer gunstige economische situatie in de nertsenhoudery en de slechte economische situatie in de rest van de economie. Voerleveranciers hebben mogelijk hogere kosten door extra groot onderhoud aan hun fabrieken door de eindigheid van de nertsenproductie. Zij zullen tijdens de overgangperiode geen grote vervangingsinvesteringen of nieuwbouw plegen maar proberen door groot onderhoud de productie te blijven realiseren. De hogere kosten, die hiermee samenhangen zullen ze waarschijnlijk doorberekenen in de voerprijs. Ook andere dienstverleners zullen hun diensten blijven aanbieden zolang nertsenhouders daarvoor betalen. Voor het huidige personeel speelt natuurlijk de afweging tussen blijven werken in de nertsenhoudery en het vinden van alternatieve werkgelegenheid. Deze afweging is door de nertsenhouders te sturen met bonussen. Dit geldt zeker voor het gespecialiseerde personeel dat opgeleid is om een nertsenbedrijf te laten draaien (gezondheidszorg, voortplanting, selectie, het pelzen) en minder voor personeel dat dagelijkse werkzaamheden zoals het voeren en reinigen van gebouwen uitvoert. Daarnaast geldt dat ruim een kwart van de werkzaamheden door bedrijfshoofden en gezinsleden uitgevoerd worden.

Voor elk jaar dat een bedrijf eerder stopt met produceren van nertsen geldt dat voor een gemiddeld bedrijf een 'winst' van 412.000 euro wordt misgelopen, naast het inkomen van de gezinsleden en de rente over het eigen vermogen dat berekend is op circa 100.000 euro per jaar. Daarnaast zal de vermogensschade iets hoger liggen dan op 1 januari 2024, omdat de activa minder zijn afgeschreven. Gezien de afbouwfase van de sector zal dit echter beperkt zijn. Als de gehele sector 1 jaar eerder zal stoppen, bedraagt de inkomensschade 65 miljoen euro.

DATUM
3 december 2012

ONS KENMERK
bdo/M&K/WB/20121203

PAGINA
7 van 8

DATUM
3 december 2012

ONS KENMERK
bdo/M&K/WB/20121203

PAGINA
8 van 8

Referenties

Baltussen, W.H.M., J.H. Wisman en I. Vermeij, *Economische verkenning van sanering van de nertsenhouderij in Nederland*. 2007.

Baltussen, Willy en Hennie van der Veen, *Sanering nertsenhouderij in Nederland: een Actualisatie*. November 2008.

CBS, *Landbouwtelling 2012*.

Flören, R.H., *Crown princes in the clay, an empirical study on the tackling of succession challenges in Dutch family farms*. Assen, 2002.

Livestock Research, *KWIN 2011-2012*. Augustus 2011.

www.nfe.nl